

SALDA GÖLÜNÜN JEOMORFOLOJİSİ

*Alcif Akkuş**

Giriş :

Salda Gölü, Güneybatı Anadolu'nun, göller bölgesi diye adlandırılan Ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi ve Akdeniz Bölgesi arasında kalan kesimindeki küçük göllerinden birisidir (Ardel, 1951, s. 1)¹ ve deniz seviyesinden 1139 m. daha yukarıda bulunur (Şekil-1). Göl, yer yer serpantinleşmiş ofiolitler arasında bulunmaktadır. Sadece gölün güneydoğusunda, Kayadibi köyü kuzeyine gelen, dik yamaçlı Kale T. (1472 m.) de kalkerler yer almaktadır.

Batı Anadolu'da bir kubbe strüktürünün varlığına dikkati çeken Yalçınlar (1959, s. 160)², Salda Gölü'nün, dairevi bir dizi meydana getiren dağların arasında ve merkezi kısmında yer aldığını belirtmektedir. Bu kubbe strüktürünü meydana getiren ofiolitik sahrelerin Mesozoik kalker tabakaları ile birlikte buldukları ve Mesozoik yaşta oldukları da aynı yazar tarafından ortaya konmaktadır.

Gölün bir antiklinal sahasında olduğu ve kıvrım eksenlerinin alçaldığı bir bölüme, çevre sularının toplanmasıyla meydana geldiği Altınlı (1955, s. 41)³ tarafından belirtilmiştir.

* Doç. Dr. A. Akkuş, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesidir.

1 Ardel A. (1951) : Göller Bölgesinde Morfolojik Müşahedeler, İst. Üniv. Coğrafya Enst. Der. no. 2, sayfa 1-19, İstanbul.

2 Yalçınlar, İ. (1959) : Batı Anadolu'da bir Kubbe Strüktürünün Mevcudiyeti Hakkında. Türk Coğrafya Der., Yıl 14-15, sayı 18-99, sayfa 160-163, İstanbul.

3 Altınlı, E. (1955) : The Geology of Southern Denizi. İst. Üniv. Fen Fak. Mec. seri B, XX, no. 1-2, sayfa 1-45, İstanbul.

Çevredeki kromit yatakları ile ilgili çalışmalar yapmış olan Borchert (1960)⁴, Kale tepe güneyindeki fayı tespit etmiştir.

Erentöz (1974, s. 30), Salda gölü çevresinin Peridotit'lerden meydana geldiğini ve bunların yer yer Mesozoik komprehansif kal-kerlerle birlikte bulunduğunu ileri sürmektedir⁵.

Jeomorfoloji :

Salda Gölü çevresinde, ofiolitler üzerindeki Neojen örtü tabakalarının aşınmasıyla meydana gelmiş, 1450-1600 m. yüksekliğinde bir aşınım yüzeyi bulunmaktadır (foto. 1). Neojen örtü tabakalarının kalıntılarına, yer yer çok küçük alanlarda rastlanmaktadır. Gölün doğu ve batısı bir duvar gibi yükselen dik kıyılara sahiptir. Kuzeyde Doğanbaba, güneybatı da Gökçe ve güneydoğu da Kayadibi köyleri çevresinde göl kıyıları daha alçaktır ve bu kısımlar birikme sahalarıdır.

Doğanbaba köyü çevresindeki alçalma, Zehra deresinin getirdiği alüvyonların bu kısımda küçük bir delta meydana getirmeleri ile oluşmuştur. Güneydoğu ve güneybatıdaki alçalma ise tektonik hareketler sonucunda oluşmuş olmalıdır; Gökçe köyü kuzeyinde yer alan Göllüce gölü, Salda gölünden 60 m.lik bir eşikle ayrılmakta ve Salda gölünün güney kıyıları ile aynı doğrultuda ve onların bir devamı olarak uzanmaktadır. Kale tepe güneyinde fay izleri kolayca görülebilmektedir. Hava fotoğrafları üzerinden ve arazide yaptığımız çalışmalardan, Kale tepe üzerinde kuru vadi izlerine ve yamaçlarında eski kıyılara ait dar basamaklara rastladık. Bundan da, gölün eski seviyesini genç tektonik hareketlere bağlı olarak kaybettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Gökçe köyü doğusunda, Salda gölüne doğru bir çıkıntı yapan ve Kocaadalar burnu ile son bulan alçak bir bataklık sahası bulunmaktadır. Bu bataklık, gölün dik kıyılarında, su seviyesine bğlı beyaz bir örtü meydana getirmiş olan bir toprakla kaplıdır. Serpantinlerin tahallülü sonucu meydana gelmiş olan bu topraklar, ıslaklıklarını daimi olarak korumaktadırlar ve içerisine ba-

4 Borchert, H. (1960) : Die Chromitworkommen in der Umgebung Yeşilova-Burdur. M.T.A. Yay. no. 105, Ankara.

5 Erentöz, C. (1974) : Türkiye Jeoloji Haritası (Denizli), 1:500000 ölçekli. M.T.A. Yay. Ankara.

sıldığı zaman ayağı aşağıya doğru çekmektedirler (Vehbi, 1951, s. 28)⁶.

Gölün güneydoğusunda, Kale T. (1472 m.) nin dik güneybatı yamaçları önünde, 20-25 m.lik kademeli bir eşik halinde bulunan Bağarası mevkiinin geçmişte Salda gölünü Yeşilova depresyonuna bağlayan bir gidegen olduğu anlaşılmaktadır (foto. 2). Bu eşik sahası, Neojen ve Kuaterner'e ait depolarla örtülü bir durumda bulunmaktadır. Yeşilova kuzeybatısında, iplik fabrikası inşaat sahasında açılmış temel kazılarında bu klastik örtünün çakıl ve kum depolarından meydana geldiği, çakıl ve kum depoları arasında ince tabakalar halinde, serpantinlerin tahallülü sonucu meydana gelmiş beyaz toprağın varlığı dikkati çekmektedir.

Yeşilova batısından gelerek göle dökülen akarsuların getirdiği materyallerin birikmesi sonucu buradaki gidegen sahası dolmuş, daha sonra Yarışlı Gölü havzasına dökülen akarsuların buradan gelen akarsuları kaptüre etmesi sonucu burada tabii bir set meydana gelmiştir. Karaatlı köyünün 1,5. kadar batısında bir kapma dirseğine rastlanmaktadır. Ayrıca güney batıdan kuzeydoğuya akmakta olan Eşler derecesi Yeşilova kuzeyinde birden kuzeybatıya dönmektedir. Bu, derenin göl seviyesindeki alçalmadan sonra, gidegen sahasında meydana gelen küçük bir dere tarafından kapıldığını göstermektedir.

Göl kıyısındaki ıslak çökellerin kayalar üzerinde bıraktıkları izler, mevsimlik su seviyelerine bağlı olarak meydana gelmiştir. Salda Gölü çevresi, karasallığın da tesiri ile kış aylarında kar halinde bol yağış almaktadır (tablo: 1. ve 2.). Bu yüzden ilkbahar aylarında su seviyesinde hissedilir bir artma olmaktadır (1-2 m. kadar)⁷.

Tablo — 1 : Aylık ve Yıllık ortalama yağış (mm.)

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıl.
Burdur :	62,4	45,2	45,3	37,0	48,9	25,5	8,6	5,9	17,1	30,0	35,5	75,2	436,7
Y. ova	69,5	50,3	42,2	29,9	39,0	26,5	10,0	3,1	17,1	31,3	42,6	88,7	450,2

6 Vehbi, A. (1951) : Acıpayam. Çankaya matbaası, Ankara.

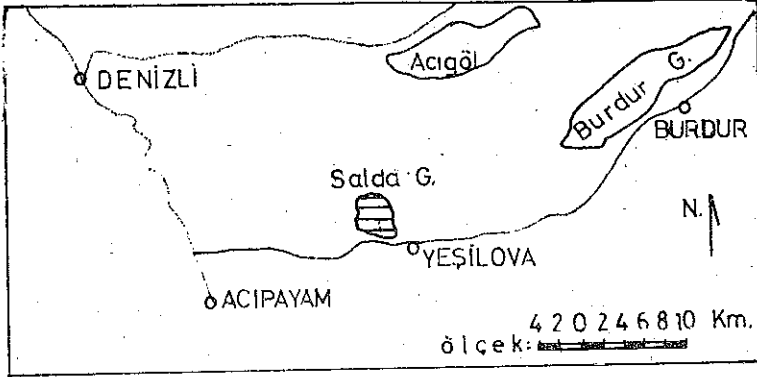
7 Meteoroloji bültenleri.

Tablo — 2 : Aylık ve yıllık kar örtüsü kalınlığı (cm.)

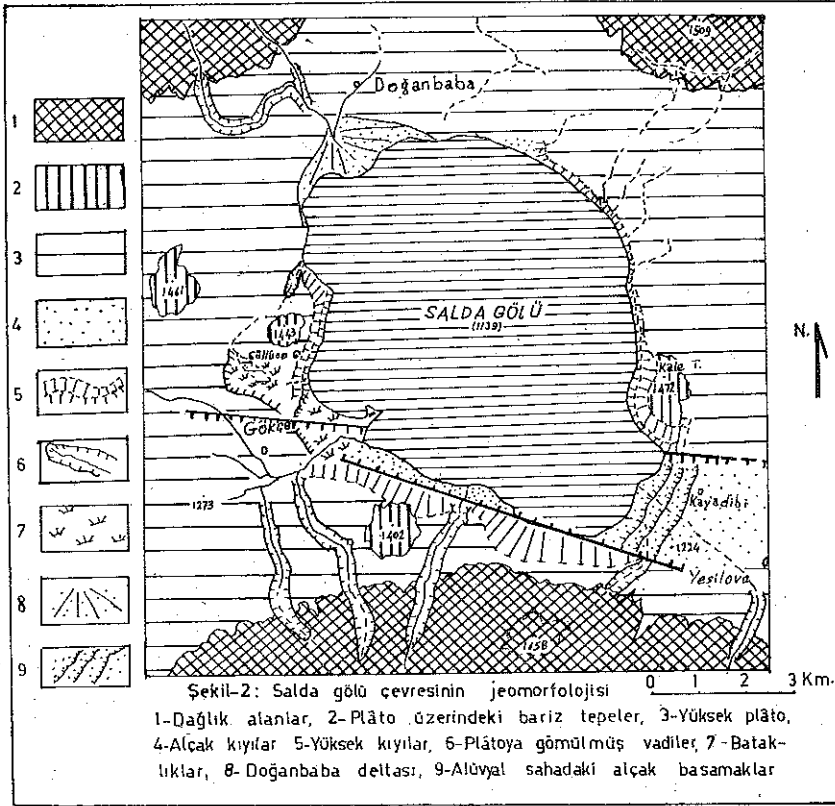
Aylar :	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıl.
Y. ova :	33	35	5	10	—	—	—	—	—	—	10	24	35
Burdür :	19	41	38	4	—	—	—	—	—	—	15	03	41

Suları sodalı olan Salda Gölünden bir müddet soda üretimi yapılmıştır. Göl sularının sodalı olmasından dolayı içerisinde canlı yaşamamaktadır. Gölün güney kıyısından turistik hizmetler için faydalanılmakta ve burası çevre halkı tarafından bir mesire yeri olarak kullanılmaktadır.

Sonuç olarak Salda Gölü tektonik menşeyli bir göldür ve Neojen sonunda teşekkül etmiş olan göl, daha sonrada tektonik hareketlere maruz kalmış ve bu tektonik hareketler sonucu göl çevresinde, tedricen alçalan kıyılar ve basamaklar halinde dik kıyılar meydana gelmiştir. Alçak kıyılar aynı zamanda birikme ve bataklık sahalarına da tekabül etmektedir (şekil 2.).

Şekil-1: Saldı Gölü Lokasyon Haritası

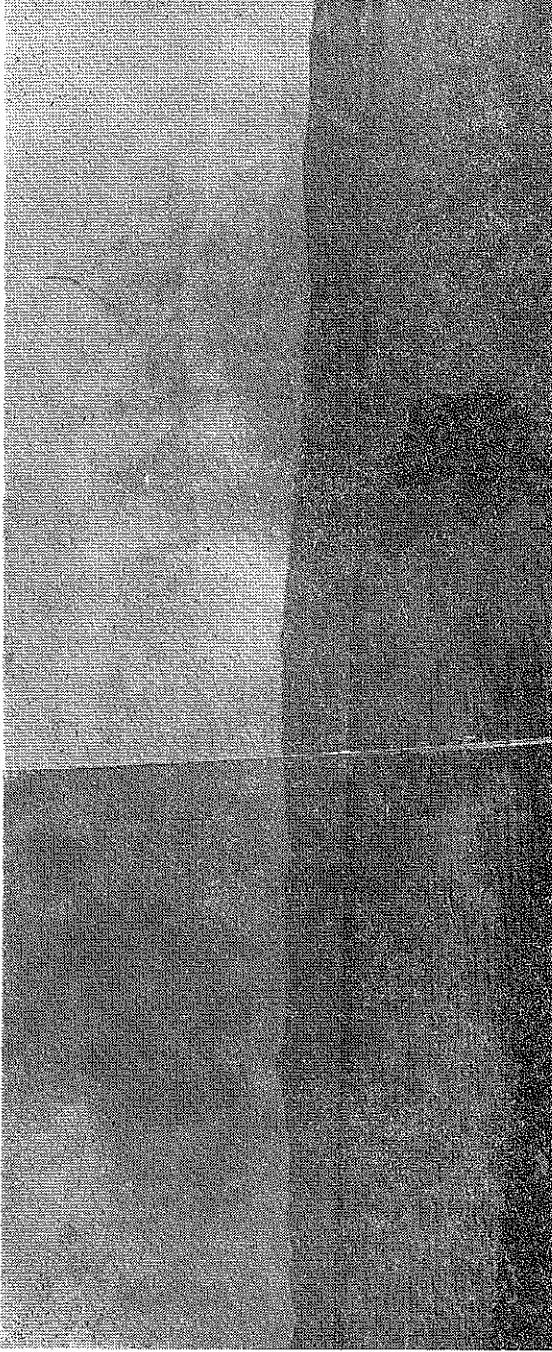

Foto 1 — Saldá gölü kuzey ve kuzeydoğusundaki dalgalı sath.

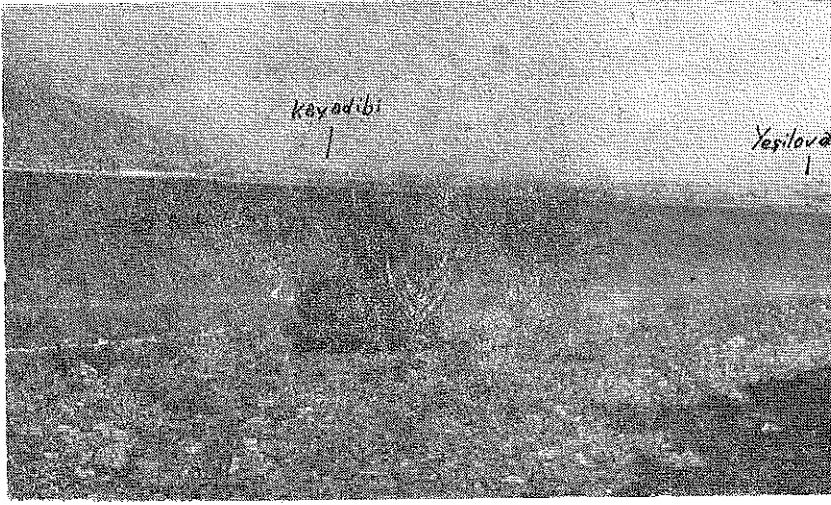

Foto 2 --- Kale tepe ile Yeşilova arasında yer alan gidegen sahası. Ön plânda gölün alçak kıyısı görülüyor.

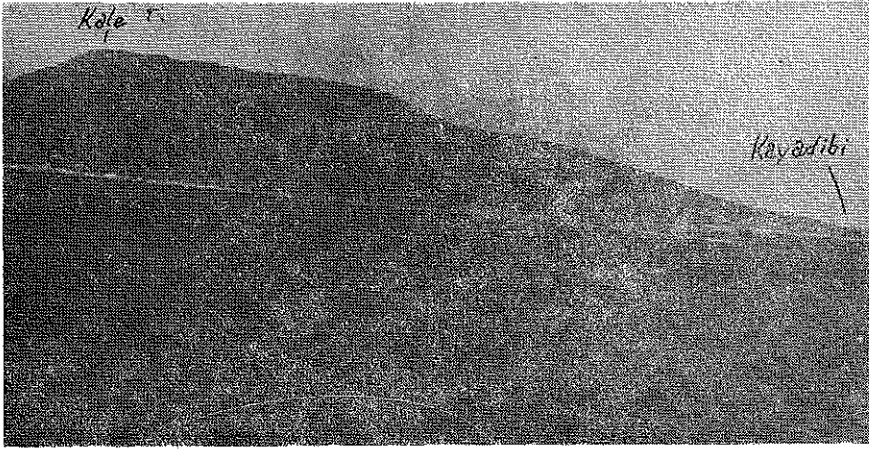

Foto 3 — Kale tepe kalker kütleli. Göl kıyısında beyaz çökeller ince bir şerit halinde görülüyor. Aynı zamanda burası bir fay dikliğinin önüdür.